

Visenter på Nordens Ark

En sammanfattande rapport 2017 - 2019

Efter idogt arbete så betar nu visenter i Bohusläns dalgångar. Arten har tidigare funnits vild inom Sverige och anses väl anpassad till klimatet. Därmed är det passande att hålla dem på naturbete i den varierande miljö med betesmark, skog, klippor och vattendrag som Åby säteri erbjuder. Hittills har det byggts två stycken huvudfållor samt några mindre som djuren roterar mellan, sammanlagt ca 12 ha. Målsättningen är att utvidga den hägnade ytan till 40 ha och utöka både antalet individer och arter. Ett forskningsprogram pågår där djurens fysiologi, beteende, parasitbelastning och påverkan på vegetationen följs. Syftet med projektet är att bidra till artbevarande genom uppfödning av djur, inhämtande av kunskap och informationsspridning. Mycket tyder på att Nordens Ark är på god väg att uppnå den tidigt uttalade målsättningen; att vara Sveriges främsta anläggning för uppfödning av visenter.

Hänsynstaganden

Då projektområdet innefattar vattendrag med strandskydd har speciella hänsyn tagits vid skogsavverkning och hägnplanering. I linje med ett så kallat åläggande har skyddszoner längs vattendrag inrättats och en plan med hänsynstagande lämnats till Länsstyrelsen. Grunden för detta har varit förekomst av lekområden för havsöring och sällsynt flora. Planering har dessutom inletts för restaureringsåtgärder av vattendrag och våtmarker.

Inom projektområdet finns en mängd fornminnen; hållristningar, fornåkrar och boplatser, varefter stängseldragning och arbetsmetoder har anpassats. Exempelvis har en del maskinellt arbete ersatts med manuella metoder för att inte skada så kallade "ryggade" åkrar. Den välkända Åbyhällen ligger precis utanför det hägn som den fått ge namn till: Hållristningshagen.

Soteleden är en populär vandringsled som löper genom projektområdet. I samförstånd med kommunen har den justerats för att fortsatt erbjuda god tillgänglighet till detta populära friluftsområde. Den löper för det mesta längs utsidan av de olika hägnen och ger mycket goda möjligheter att observera de betande djuren. Projektområdet är på så vis tillgängligt för allmänheten.

Betesmarksrestaurering

Betesmarkernas tillbakagång är ett allvarligt hot mot den biologiska mångfalden. Under 70-talet planterades gran på många betesmarker. Inom projektområdet har därför en betydande mängd sådana plantager avvecklats. Mycket stora och grova träd, naturskogspartier och de flesta lövträd har lämnats kvar. För att återskapa öppna områden har en del björkar avverkats men högstubbar har då ställts. Detta innebär att stammen kapas på exempelvis fem meters höjd och får stå kvar. Syftet är att öka mängden stående död ved vilket gynnar många arter, bl. a. den på Nordens Ark uppfödda arten vitryggig hackspett.

Här stod under 2017 en planterad granskog. Avverkningen har styrts för att återskapa ett varierat beteslandskap med dungar och större grova lövträd.

Anläggningsarbete

Arbetet inleddes med förberedelser såsom projektering, rivning av gamla stängsel och telefonledningar samt uppstädning i projektområdet området. Allt från privata soptippar med glas, skor och seldon till plåtar, presenningar och ett skogsmaskinsbatteri har plockats ut ur skogen och hagarna. Efter att tjälen släppts under våren 2018 så inleddes byggprocessen med stolpslagning, näthängning, elstängsling, hårdgörande av uppsamlingsområden, slussar och vattenplatser samt grävning för el- och vattenledningar. Huvuddelen av yttergränserna (sammanlagt 2200 m)

utgörs av 2,4 m högt viltstängsel med vridknut på trästolpar. Över detta på 2,5 m höjd sitter en eltråd samt ytterligare en på insidan på 1 m höjd. Djuren kan flyttas mellan hägnen genom en djursluss. Vatten och el har dragits fram till sju olika punkter inklusive till framtida utvidgningar. Tre st. fordonsslussar har byggts samt en hanteringsfålla om ca 20 m i diameter. I mitten på maj stod Hällristningshagen färdig och i början på augusti så även Holmehagen. Hägnen har utformats för att innehålla en så varierad miljö som möjligt.

Ledningar för vatten och el har grävts ner och ytor som förväntas användas mycket har hårdgjorts.

Hanteringsfållan närmast i bild angränsar till en djursluss med vilken djuren kan flyttas mellan hagarna.

Djur

Under maj anlände tre visentkvigor till Nordens Ark från Eriksberg i Blekinge tillsammans med en tjur från Kolmården. De fann sig snabbt tillrätta och började beta och på visenters vis vältra sig i myllan. I månadsskiftet juli/augusti anlände ytterligare två kvigor från Olomouc i Tjeckien. De har periodvis betat olika fållor för att på bästa sätt utnyttja betet och minska återinfektion av inälvsparasiter. Den rikliga förekomsten av ekollon hösten 2018 utgjorde ett betydande tillskott i fodret och visenterna betar en hel del sly och bark, framförallt av al, gran och hägg. De fem visentkorna vägde i november 2018 240-290 kg och har till augusti 2019 ökat till 300-320 kg. Den största visenten, tjuren, har ökat från 360 kg i oktober 2018 till 420 kg i augusti 2019. Han blir inte fullvuxen förrän vid 7 års ålder. Samtliga individer väger över snittet för frilevande visenter i Bialowieza vid motsvarande ålder, som även de tillskottfodras under vintern.

Här ses några av de sex visenterna på Nordens Ark när de betar bl. a. älggräs och alsly.

Forskning

Åtta st. provytor har upprättats i Holmehagen med en uthägnad del om 130 m²/st. Syftet med dessa är att följa effekten av bete och bränning på vegetationen. Motsvarande försök pågår sedan några år i Ekoparken på Nordens Ark. Barknag på förekommande träarter följs upp genom inventeringar inuti hägnen.

Studenter har sedan i somras genomfört beteendestudier av djuren. Ett observationspass är fyra timmar långt och under denna tid följs endast en individ. Vi använder oss av en mobilapplikation i vilken en observatör kontinuerligt kan mata in data om djurens beteende såsom födoval, beteenden och flocksynkronisering.

Tre visenter utrustades innan ankomst med GPS-halsband. Detta möjliggjorde att följa hur och när de nyttjade olika habitat. En aktivitetssensor i halsbanden möjliggör även att utläsa vissa av djurens beteenden genom de rörelser som loggas. Dessa data måste till en början tolkas genom att kopplas samman med observerade beteenden.

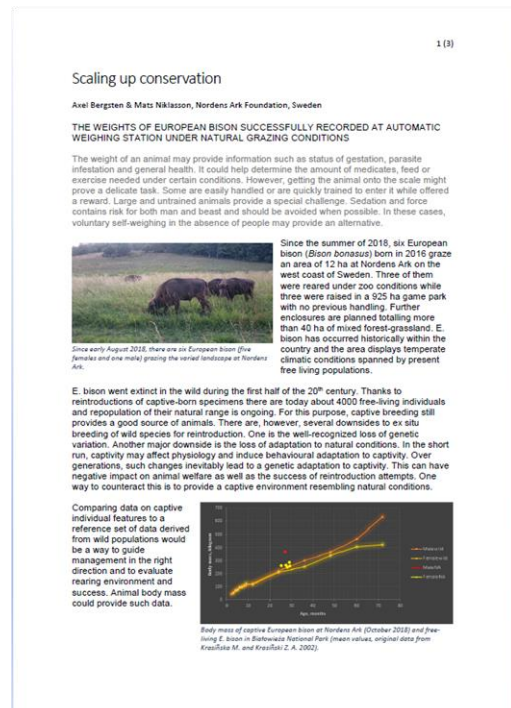
Träckprover har samlats in och analyserats för inälvsparasiter både internt på Nordens Ark samt externt hos Statens veterinärmedicinska anstalt. I och med att djuren betar i hagar som varit fria från betesdjur de närmast föregående åren så var parasittrycket till en början lågt men förväntas stiga med tiden.

En lyckad vägning av den tvååriga visentturen (366kg).

För att följa visenternas vikt har vi utarbetat ett automatiskt självvägningssystem. Det bygger på att en rörelsetriggerad kamera fångar både djuret och en vågdisplay på bild när vågplattformen beträds. Därmed kan vikter fås även på skygga och omärkta djur utan att söva eller på annat sätt stressa dem. Genom att följa deras vikt kan man kontrollera att de finner tillräckligt med föda utefter en ålders- och säsongsmässig viktkurva. Detta kan behöva kombineras med en visuell hullbedömning. Även denna kan delvis göras genom det bildmaterial som samlas in vid vägning. Efter en successiv tillvänjning så kliver nu alla visenter (oftast) lugnt upp på vågplattformen.

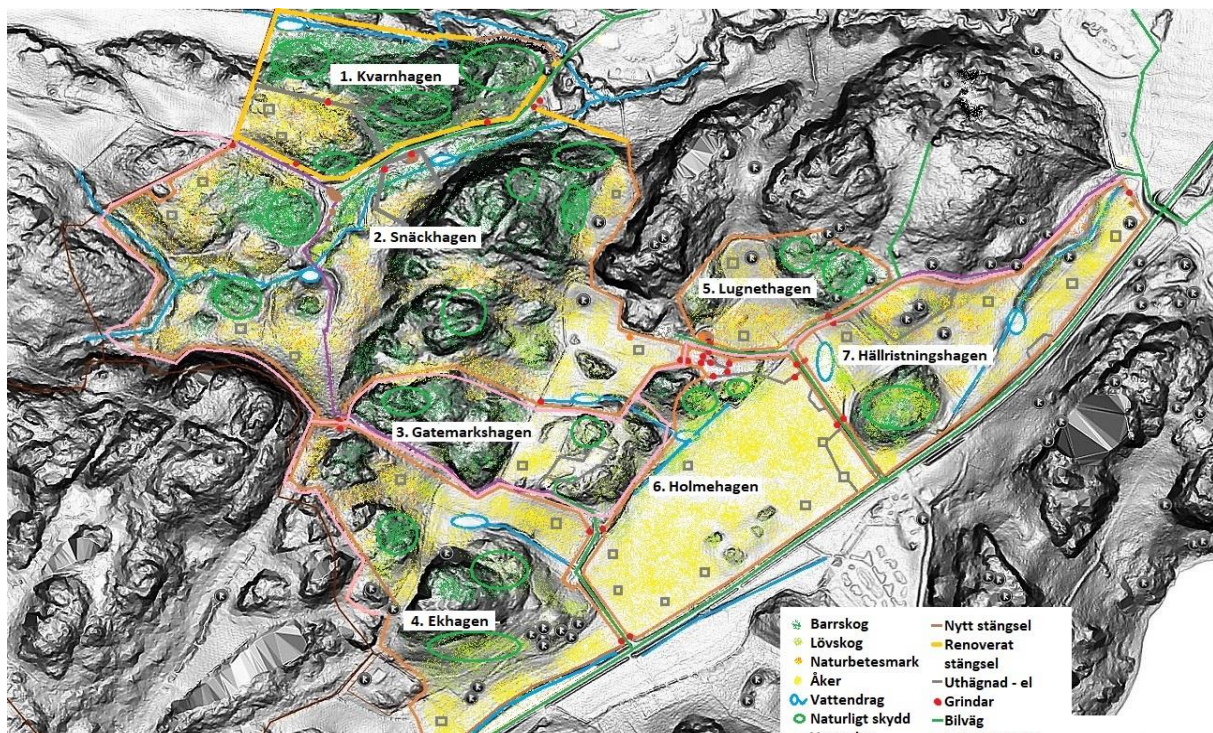
Med hjälp av de data som samlas in vill vi utveckla en modell där djur föds upp för att vara så långt som möjligt anpassade till ett liv i det vilda. Detta innebär på kort sikt att djuren ska ha lärt sig rätt beteenden och på lång sikt att de har evolutionär potential och är genetiskt anpassade till sin naturliga miljö. Ett sätt att främja detta är att sträva efter att miljön i fångenskap ska efterlikna respektive arts naturliga levnadsförhållanden i så hög grad som möjligt. Genom att skapa ett referensmaterial utifrån vilda populationer kan både miljön och individerna i fångenskap utvärderas. Målet är att utveckla tekniker som kan skalas upp och användas inom andra uppfödningssystem och slutligen öka framgången vid återintroduktion av hotade arter.

En sammanfattning av vågprojektet har skickats in för publicering i en tidskrift. Mer finns att läsa för den intresserade.

Fortsättning

Trots framsteg på många plan så finns mycket kvar att göra. De data som samlas in kommer med tiden att bli alltmer användbara som underlag för skötsel och forskning. Målsättningen som kvarstår är att anlägga hägn om 40 ha. Det skulle innebära möjlighet att hålla både ett större antal individer och fler arter i en varierande och naturlig miljö. Przewalski's vildhäst och skogsvildren är kandidater som båda representerar arter som tidigare funnits i Sverige. Med tiden kan projektet generera stora bevarandevärden genom tillämpning och spridning av forskningsresultat gällande naturvårdsarbete och uppfödning av vilda arter. Förhoppningsvis kommer det vackra landskapet och djuren i den för allmänheten fritt tillgängliga anläggningen också att främja kunskap och intresse för bevarandefrågor.

Projektområdets utbredning (färglagt) om ca 40 ha. Lantgården på Nordens Ark är belägen i bildens övre högra hörn och längs den sydöstra delen löper väg 40 och vildhästarnas hägn/Våtmarken.